

มหาวิทยาลัย “ศิลปากร” : เมื่อแรกตั้งถึงปัจจุบัน

อนุชาติ คงมาลัย : อัยการอาวุโส^(๑)
สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายบริหารจัดการความรู้
สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด
๑ สิงหาคม ๒๕๖๒

โดยพุดตินัยมหาวิทยาลัยศิลปากรถือกำเนิดจากโรงเรียนประณีตศิลปกรรมซึ่งสังกัดกรมศิลปากร ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เปิดสอนวิชาจิตรกรรมและประติมากรรมให้แก่ข้าราชการและนักเรียน โดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (เดิมชื่อ Corrado Feroci) ประติมากรชาวอิตาลีที่มารับราชการในประเทศไทยในรัชสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนนี้ และได้พัฒนาเจริญเติบโตเป็นลำดับเรื่อยมา จนกระทั่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากรพุทธศักราช ๒๔๘๖

“มหาวิทยาลัยศิลปากร” เป็นชื่อเมื่อแรกสถาปนา ให้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งศิลปกรรม โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ ดังคำปรารภของกฎหมายนี้ที่ว่า “โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า เพื่อฟื้นฟูบำรุงศิลปกรรมของชาติให้เจริญรุ่งเรือง และเพาะศิลปป็นผู้ทรงวิทยาคุณให้แพร่หลายมากขึ้น จึงเป็นการสมควรที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรขึ้น” พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ มาตรา ๓ จึงบัญญัติให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นมหาวิทยาลัยหนึ่ง เรียกว่า “มหาวิทยาลัยศิลปากร” มีหน้าที่จัดการศึกษาวิชาประติมากรรม จิตรกรรม ดุริยางคศิลป์ นาตศิลป์ วิชาโบราณคดี และวิชาช่างศิลปอย่างอื่น

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ มาตรา ๒ บัญญัติให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เมื่อพระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๘๖ ดังนั้น โดยนิตินัยแล้วมหาวิทยาลัยศิลปากรได้จัดตั้งหรือสถาปนามาตั้งแต่วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๘๖

กฎหมายมหาวิทยาลัยศิลปากรสี่ฉบับ

นับแต่มีการสถาปนาจัดตั้งมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นต้นมารัฐได้ตรากฎหมายมหาวิทยาลัยศิลปากรมาแล้วรวม ๔ ฉบับ กล่าวคือ

๑. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากรพุทธศักราช ๒๔๘๖ : มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๘๖
๒. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๑ : มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๑
๓. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๐ : มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๐

^(๑) นายอนุชาติ คงมาลัย : กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยศิลปากร

๔. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๕๙ : มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมมหาวิทยาลัยทั้ง ๔ ฉบับดังกล่าว และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนหนึ่ง^(๒)

สถานะและสังกัด

มหาวิทยาลัยศิลปากรมีสถานะเป็นนิติบุคคลตั้งแต่กฎหมายฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ และต่อเนื่องมาจนถึงกฎหมายฉบับปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๕๙

ในส่วนของสังกัดนั้น เมื่อแรกจัดตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ มหาวิทยาลัยศิลปากรสังกัดอยู่กับกรมศิลปากรต่อเนื่องมาจากโรงเรียนประณีตศิลปกรรม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ มหาวิทยาลัยศิลปากรและมหาวิทยาลัยอื่นอีกรวม ๕ มหาวิทยาลัยได้โอนไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีโดยพระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากรไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๐๒

ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๑๕ บัญญัติให้มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นส่วนราชการในทบวงมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ครั้นต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๔ มหาวิทยาลัยศิลปากรเปลี่ยนไปสังกัดกับทบวงมหาวิทยาลัย โดยพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๓๔ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ย้ายไปสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นนิติบุคคลมีฐานะเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ และกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และไม่ป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการประมาณและกฎหมายอื่นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา๕

^(๒) ศึกษาเพิ่มเติมได้จากบทความเรื่อง “กฎหมายมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๔๘๖ – ๒๕๕๙” : อนุชาติ คงมาลัย : เผยแพร่ใน Website สำนักงานอัยการสูงสุด : www.ago.go.th

คณะกรรมการมหาวิทยาลัย : สภามหาวิทยาลัย

สำหรับองค์การกำกับดูแลมหาวิทยาลัยนั้น ในระยะแรกเริ่มจะเป็นคณะกรรมการมหาวิทยาลัย และต่อมาได้พัฒนามาเป็นสภามหาวิทยาลัยเป็นลำดับ ดังนี้

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ มาตรา ๖ และมาตรา ๗ บัญญัติให้มหาวิทยาลัยอยู่ในความควบคุมดูแลของ**คณะกรรมการมหาวิทยาลัย** ซึ่งประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งคือนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และอธิบดีกรมศิลปากร กับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งขึ้น มีจำนวนไม่เกินห้า นาย โดยให้นายกรัฐมนตรีเป็นนายกคณะกรรมการ และให้อธิบดีกรมศิลปากรเป็นอุปนายก

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๐๘ แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ มาตรา ๖ และมาตรา ๗ โดยบัญญัติให้มหาวิทยาลัยอยู่ในความควบคุมดูแลของ**คณะกรรมการมหาวิทยาลัย** ซึ่งประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่ง คือ นายกรัฐมนตรี เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ อธิการบดี คณบดี และเลขาธิการมหาวิทยาลัยศิลปากร กับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งจะได้ทรงโปรดเกล้าแต่งตั้งขึ้นจำนวนไม่เกินห้าคน โดยให้นายกรัฐมนตรีเป็นนายกคณะกรรมการมหาวิทยาลัย และให้อธิการบดีเป็นอุปนายกคณะกรรมการมหาวิทยาลัย

ครั้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๑ ออกมาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ โดยในมาตรา ๑๓ ของกฎหมายฉบับใหม่นี้บัญญัติให้มี **สภามหาวิทยาลัย** ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี และอธิการในมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คนและไม่เกินหกคน

ทั้งนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๘๑ ลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๑๕ บัญญัติให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๑๓ โดยบัญญัติให้มี **สภามหาวิทยาลัย** ประกอบด้วย นายกสภามหาวิทยาลัยซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้ง และเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี อธิการในมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง กับกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คนและไม่เกินเก้าคน

ครั้งต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๐ ออกมาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยมาตรา ๑๓ ของกฎหมายฉบับใหม่นี้ บัญญัติให้มี **สภามหาวิทยาลัย** ประกอบด้วย นายกสภามหาวิทยาลัยซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง อุปนายกสภามหาวิทยาลัย ได้แก่ อธิการบดีโดยตำแหน่ง ประธานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยและประธานคณะกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย

เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ คน ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกโดยคำแนะนำของอธิการบดีและกรรมการสภามหาวิทยาลัยตาม (๕) และ (๖) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนเก้าคน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนักผู้อำนวยการศูนย์ และหัวหน้าที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนเก้าคนซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำผู้ได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัยแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

ปัจจุบันพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งออกมาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยมาตรา ๒๐ ของกฎหมายปี พ.ศ. ๒๕๕๙ บัญญัติให้มี **สภามหาวิทยาลัย** ประกอบด้วย (๑) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง (๒) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ คนซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย (๓) อธิการบดี (๔) ประธานสภาคณาจารย์และพนักงานและนายกสมาคมนักศึกษาเก่ามหาวิทยาลัยศิลปากร (๕) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนหกคน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีจำนวนหนึ่งคนจากผู้ดำรงตำแหน่งคณบดีจำนวนสี่คน และจากผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะจำนวนหนึ่งคน (๖) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนหกคน ซึ่งเลือกจากคณาจารย์ประจำผู้ซึ่งทำการสอนในมหาวิทยาลัยแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และมีใช้ผู้ดำรงตำแหน่งตาม (๕) รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๑ คน

ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย : อธิการบดี

ในส่วนของตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัยศิลปากรนั้น ในระยะเวลาเริ่มแรกจะเป็นตำแหน่งผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย ซึ่งต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นตำแหน่งอธิการบดี ดังนี้

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ มาตรา ๑๔ บัญญัติ “ให้อธิบดีกรมศิลปากรเป็น**ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย**โดยตำแหน่ง และมีหน้าที่ควบคุมดูแลศึกษาในมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ฯลฯ”

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ รัฐบาลในขณะนั้นเห็นว่า “โดยที่กฎหมายว่าด้วยมหาวิทยาลัยศิลปากรที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดอำนาจหน้าที่คณะกรรมการวิทยาลัยศิลปากร และการแต่งตั้งผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยศิลปากรไว้แตกต่างกับกฎหมายว่าด้วยมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป บัดนี้มหาวิทยาลัยทั้งหลายได้โอนมาสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และมีฐานะเป็นทบวงการเมืองเทียบเท่ากรม จึงสมควรแก้ไขอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการมหาวิทยาลัยศิลปากร เปลี่ยนผู้บังคับบัญชารับผิดชอบราชการของมหาวิทยาลัยจากผู้อำนวยการซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรทำหน้าที่นี้โดยตำแหน่งมาเป็นอธิการบดี ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นแบบเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นการเหมาะสมยิ่งขึ้น” จึงได้ออกพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๐๘ แก้ไขพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ มาตรา ๑๔ โดยบัญญัติ “ให้มี**อธิการบดี** คนหนึ่งเป็นผู้อำนวยการทั่วไปของมหาวิทยาลัยทั้งในทางบริหารและวิชาการ”

ครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๑ ออกมาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช ๒๔๘๖ โดยในมาตรา ๑๘ แห่งกฎหมายฉบับปี พ.ศ. ๒๕๑๑ นี้ บัญญัติว่า “ให้มีอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย”

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๐ ออกมาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยในมาตรา ๑๘ แห่งกฎหมายฉบับปี พ.ศ. ๒๕๓๐ นี้ บัญญัติว่า “ให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชา และรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย”

ปัจจุบัน พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งออกมาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยมาตรา ๓๑ ของกฎหมายปี พ.ศ. ๒๕๕๙ บัญญัติ “ให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย”

